

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Cara Dušana 68

office@booka.in

www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA

Sanja Bogičević

LEKTURA

Booka

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Jelena Šušnjar

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2021.

BOOKA.

Knjiga **145**

MILJENKO JERGOVIĆ
**VJETROGONJA BABUKIĆ
I NJEGOVO DOBA**

© Miljenko Jergović 2021.

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

MILJENKO JERGOVIĆ
**VJETROGONJA BABUKIĆ
I NJEGOVO DOBA**

pikarski roman

GLAVA PRVA

Fantastični ginekolog Petar Pilar

U 11 i 47 objavljeno je da avion na liniji Atena–München nepredviđeno slijeće u zagrebačku zračnu luku. Stjuardesa je na grčkom, njemačkom i engleskom procvrkutala da se radi o manjim tehničkim problemima, koji će vrlo brzo biti otklonjeni, no valjda joj nitko od sto dvadeset dva putnika – izuzmimo ono troje djece mlađe od sedam godina – nije povjerovao. Samo je, već pri prvoj, grčkoj, litaniji kabinom zrakoplova sunuo dubok, zajednički uzdah, kao kad protivnički napadač u posljednjoj minuti pogodi gredu, i nitko se nije odvažio ništa pitati. Spuštenih pogleda, glava uvučenih među ramena, pomno su osluškivali rad aparata, ali ne zato što bi u njegovom zujanju i tutnju prepoznavali kvar, nego zato što su svi zajedno iščekivali onaj zvuk koji njihove uši ne mogu ni čuti, i onaj trenutak koji nijedno od njih neće doživjeti, jer će ih eksplozija bombe raznijeti i rasuti po nebu iznad Balkana, prije nego što ičega postanu svjesni. Samo je Babukić i dalje pokušavao čitati knjigu (Saul Bellow: *Herzog*, na putovanja uvijek nosi knjige koje je već čitao), ali nikako mu nije išlo. Ne samo da se nije mogao koncentrirati, nego je neprestano bio svjestan onoga što rade njegovi suputnici:

čuo je njihov šapat, njušio im mirise, u njihovome znoju prepoznao prehrambene navike...

Pucketali su zglobovi prstokršljive starije gospođe sa sjedala 11e, mlada je Šveđanka uplašeno stiskala ruku svoje starije prijateljice, koja je izgledala kao šaik Mujibur Rahman, samo što nije imala brkove, a netko iza, Babukić nije vidio tko, mrmljao je molitvu, čini se baš Zdravomariju, na nekom jeziku koji nikako nije uspijevao prepoznati. Čas je zvučao slavenski, čas ugrofinski... I sve je to vidio i čuo, o svemu tome je mislio, dok je, ne preskačući nijednu riječ, prelazio sedamdeset osmu stranicu avantura jednoga usamljenog američkog čudaka, punog ideja o tome kako svijet učiniti boljim. Znao je Babukić tu priču već skoro napamet, ali što da čovjek čita kada je na putu? I zar da riskira s nekom novom knjigom, bestselerom iz *New York Timesa*, koji će se na deset hiljada stopa pokazati ubojito dosadnim? Babukić je takav čovjek, te vrste je njegova neuroza, da ga je više strah dosadne knjige nego bombe u zrakoplovu. Nikada nije sjedao u sredinu reda ako film već nije gledao. To je njegov credo. Rado ga je i često ponavljao, jer ga je smatrao vrlo duhovitim. Da, istina je, svi bi se u društvu nasmijali kada bi Babukić, onim svojim dubokim glasom, usred razgovora koji prethodno nije ni pratio, odjednom ubacio:

– Ja nikada ne sjedam u sredinu reda ako film već nisam gledao. Ni vama ne bih drukčije preporučio.

Ali otkuda u ostalih putnika strah od bombe, to još nismo rekli. Osim što je godina 2011, dva tjedna pred Božić, i prošlo je desetljeće otkako čovječanstvo ne ulazi u avion a da mu bomba nije na pameti, ukrcavanje u Ateni kasnilo je čitav sat, jer je skupina policijskih specijalaca u pancirnim

košuljama i s uperenim thompsonima obigravala oko aviona, tri su njemačka ovčara onjušila prostor za prtljagu, a zatim i putničku kabinu, i sve se to događalo pred očima ljudi koji su čekali na ukrcaj. I o čemu su drugome i mogli misliti nego o bombi?

Jedino je Babukić mislio o nečemu desetom. Nije se više sjećao o čemu.

A onda je, iznenada, zaklopio knjigu i ne pogledavši na kojoj je stranici, pa se preko suputnice, postarije Grkinje s fizionomijom Irene Papas u Bulajićevoj Neretvi, izvio prema prozorčiću.

Doista, to je Zagreb. S ovih, još uvijek nebeskih visina izgledao mu je isti kakvim ga je ostavio prije tačno dvadeset godina. Šteta što se ranije nije sjetio da pogleda. Ili što nije tražio sjedalo do prozora. Uvijek to naglasi – molim vas lijepo, sjedalo do prozora, ali dalje od krila, ako je ikako moguće! – ali ovaj se put nije sjetio. Babukić je imao fobiju da će takvo što zaboraviti da naglasi – mjesto do prozora, odstajali biftek, ali da nije krvav, espresso produžen, ali samo do dvije trećine šalice, izbjeljivanje zubi, ali da ne izgledam kao vampir u operi – i obično mu se dogodi da neki svoj prohtjev prenaglasiti, u strahu da će zaboraviti da ga iznese. Ili ga, u strahu da ne prenaglasiti stvar, zaboravi i spomenuti. Ne zna čovjek što je gore i kada je na većem gubitku.

– Oprostite, gospođo – obratio joj se na grčkom – ali ja sam u ovome gradu rođen.

– Stvarno? – začudila se Irene Papas. – A kako su rekli da se mjesto zove?

– Zagreb! – razočarano je odgovorio i povukao se u svoje sjedalo.

Gospođu više nije pogledao. Niti ju je pozdravio dok su izlazili iz zrakoplova. Ali tada više nije bio povrijeđen njezinim neznanjem, nego ju je jednostavno zaboravio, izbrisao iz memorije jednim kratkim pritiskom na tipku *delete*. Takav je Babukić čovjek. Nakon što odigrate svoju ulogu, vaše postojanje gubi smisao u njegovu životu i on vas jednostavno *dilitne*. U proteklih dvadeset godina, otkako je, rekli smo to, napustio Zagreb, Babukić je, kao s gospođom koju je upravo zaboravio, razmijenio rečenicu-dvije s barem dvjesto pedeset tisuća ljudi, informaciju o imenu i prezimenu razmijenio je sa stotinjak tisuća žena i muškaraca, na četrdeset osam živih i tri mrtva jezika, izgovorio je *milo mi je, Babukić!*, s pedesetak tisuća ljudi razmijenio je osnovne informacije o poslu, s dvadesetak tisuća po jedan put je doručkovao, ručao ili večerao, a s oko tri tisuće muškaraca i žena proveo je noć u zajedničkoj postelji radeći one stvari, ili bi, znate već, u nekom javnom zahodu, galeriji ili sporednoj aerodromskoj prostoriji obavio to što drugi ljudi rade uglavnom u postelji, ali od sveg tog svijeta, kojim bi mogli naseliti jedan srednje veliki europski grad, Babukić je pamtio jedva desetak ljudi. Možda ni toliko. Njih pet-šest. Dva muškarca, jednu ženu i dvoje ili troje djece. Ali ni ta djeca u međuvremenu više nisu djeca, tako da ne možemo računati ni da njih pamti. Najtačnije bi bilo reći da Babukić nije pamtio nikoga koga je upoznao u proteklih dvadeset godina. Ali nećemo to tako reći, jer nam nitko ne bi vjerovao. Stoga ostanimo pri tome da je Babukić pamtio desetak ljudi. Ili, možda, pet-šest.

U onim trenucima kada se, obično u kasno popodne, umoran svali na hotelsku postelju, Babukić se osjeća kao posljednji čovjek na svijetu. Samoća je to beskrajna. Stoga

se trudi da ne misli, nego gleda kako će zaspati čim glavu spusti na jastuk.

Tako je to u posljednjih dvadeset godina.

– Zašto nismo mogli ostati u avionu? – pita on stjuardesu na izlazu iz aviona. Naglo se razljutio, traži objašnjenje.

– Možda ćemo promijeniti avion. Eto, zato!

– Hoćete reći da bi mi se, ostanem li na svome sjedalu, moglo dogoditi da budem sasvim zaboravljen. Da završim na slijepom kolosijeku, kao da sam 1938. zaspao u vlaku Berlin–Varšava?

– Ne znam... – zbunila se stjuardesa, ili je pomislila da je ovaj putnik lud. Ali svakako ga nije ništa razumjela, premda je govorio savršeni grčki, bez imalo stranog naglaska – ... ne znam, gospodine, no sigurna sam da morate izaći. U aerodromskoj zgradi imat ćete sav komfor, free shop, kavu i sendviče...

Iza Babukićevih su leđa stajali putnici, već kao pred krematorijem, poslušno čekajući svoj red, još uvijek zadovoljni što bomba nije eksplodirala. Ali kako se razgovor odužio, a većina ih nije razumjela grčki, počeli su negodovati. To je Babukića dodatno razjarilo, pa im je, rafalno, odgovorio na njihovim materinjim jezicima: kom' psovku, kom' ispriku, kom' kratku naredbu, već kako je u duhu kojeg jezika.

Ušutjeli su, kao i uvijek, i pognuli glave kao da su doista u redu za tuširanje pa za krematorij. (Eto, što se sve današnjemu čovjeku može dogoditi kada krene na put avionom...)

Jedini kome nije odgovorio bio je onaj glas, koji je zvučao čas slavenski, čas ugrofinski. Babukića je užasnulo što ga nije razumio ni jedne jedine riječi.

Brzo se, uz naklon, pozdravio sa stjuardesom, i sjurio niz avionske stube.

Čim je ušao u autobus, koji će putnike s leta Atena–München prevesti tih pedesetak metara do aerodromske zgrade, Babukić je izvadio knjigu, otvorio sedamdeset devetu stranicu i počeo čitati. Srce mu je udaralo kao dvostruki bas-bubanj Garabeta Tavitjana. Uplašio se da bi u nekome licu, muškome ili ženskom, mladom ili starom, mogao prepoznati izvor toga slavensko-ugrofinškoga glasa, štoviše, da bi mu se glas mogao obratiti i upitati ga nešto. Kada bi se to dogodilo, činilo mu se, umro bi od srama.

Takav je Babukić. Nepoznati jezici za njega dosad nisu postojali. Svaki je znao kao da mu je po rođenju prvi.

Ali čim je sjeo u prostoriju koja je sa svih strana bila ostakljena, tako da je pred sobom vidio aerodromsku pistu, za leđima su mu bili carinski prolazi i policijska kontrola, a s lijeve i s desne strane, također iza prozirnih staklenih zidova, čekaonice za domaće letove i bescarinske trgovine, Babukić je već smetnuo s uma nepoznati glas. Nije ga mogao zaboraviti, jer je on zaboravljao ljude, a ovo je, još uvijek, bio samo glas. Ali da, ponovimo to, vrlo ga je temeljito smetnuo s uma.

Babukić je ponovo sklopio knjigu (stranica 83) pa je mislio o Zagrebu. Tačnije, sjećao se svoga rodnog grada, u kojemu je proveo prve trideset tri godine života (minus jedanaest mjeseci vojnoga roka, što ga je odslužio u Kasarni Jusuf Džonlić, u Sarajevu). Otišao je, s dobrim razlogom, da se više nikada ne vrati. U međuvremenu je uspio zaboraviti o kojem se razlogu radi, je li mu u Zagrebu netko prijetio smrću ili je, možda, negdje u Travnom ili u Utrini, ostavio nepokretnu majku, koja je u međuvremenu već sigurno skapala od gladi i starosti, tko zna o čemu se, zapravo, radilo, i kakav ga je razlog zauvijek potjerao iz Zagreba, ali Babukić je i sad bio

uvjeren da je razlog da ode i više se nikada ne vrati bio veoma, veoma dobar.

Toliko dobar da ga je hvatao strah od pomisli da bi sad mogao doći netko po njega, uhvatiti ga za ruku i protiv njegove volje, pa pokraj carinarnice i policijskih šaltera, odvesti s ovoga mjesta, ravno u Zagreb.

Budimo poštteni i recimo pravo: Babukić je premirao od straha. Sjedio je uz stakleni zid, gledao prema aerodromskoj pisti i tresao se kao u groznici.

Nije mogao da čita. Nije mogao da misli. Nije mogao da smiri donju čeljust, koja je udarala o gornju čeljust i čuo se, s kraja na kraj čekaonice, onaj jedinstveni, neponovljivi zvuk, na koji se svi okreću u istom pravcu i gledaju kojem to luđaku cvokoću zubi. Ili je luđak ili se na Bliskom istoku zarazio virusom velikih boginja. Ili mu među zubima otkucava pakleni stroj.

Knjiga mu je kliznula s krila i pala na pod.

– Gospodine, je li vam dobro? – obratila mu se uniformirana službenica, s plavo-crvenim znakom Croatia Airlines na rukavu.

Bože, koji loš dizajn, koje nemaštovito ime za zrakoplovnu kompaniju! Kakvu samo sreću imaju Mađžari, što njihov jezik nitko ne razumije, a engleski im slabo ide, pa lako sakriju i zabašure svoj primitivizam. Hrvatima, pak, strani jezici fantastično idu, kao i svakoj sobarici, recepcioneru, makrou, pa se njihova primitivizma grozi pola Europe... Sve nešto u tom smislu dumao je Babukić, a onda je, na savršenom hrvatskom, otpovrnuo gospođi:

– Hvala na pitanju, dobro sam!

Potom se sagnuo i podigao knjigu.

Ipak je prošlo dvadeset godina i ovdje ga više nitko ne bi prepoznao. Između tridesetogodišnjaka, naočitog i prosijedog (prve sijede izbile su mu već u gimnaziji, pohađao je slavnu gimnaziju u Križanićevoj...) analitičara pri Zagrebačkoj armijskoj oblasti, takozvanoga civilnog lica na službi u JNA, i pomalo raskvasalog pedesetogodišnjaka, s okruglim rožnatim naočalama i kosom boje žita, doista nikakve sličnosti nema. Osim toga, ovaj Babukić i onaj Babukić bili su i iznutra sasvim različiti ljudi. Toliko različiti da je malo vjerovatno da su se prethodno ikada mogli i sresti.

Jedino što je ovaj Babukić, ali samo dijelom, naslijedio sjećanja i uspomene onoga Babukića. No, i to je bilo cenzurirano: sjećao se samo onoga što nije imalo veze s razlozima za njegov odlazak iz Zagreba. S njegovim veoma, veoma krupnim razlozima za odlazak.

Koliko su bili različiti, potvrđuje i to što onaj Babukić uopće nije bio talentiran za učenje stranih jezika. Jedva da je natučao engleski. Ali nakon što je prije tačno dvadeset godina, pred Novu 1992. godinu, uzletio avion koji ga je odnosio iz zračne luke Brnik, jezici su mu se krenuli množiti kao u nekom magnovenju, jedan se nadovezivao na drugi, i bilo je dovoljno samo da čuje razgovor dvoje stranaca, recimo jedne Dankinje i njezina sedmogodišnjeg sina, pa da iz nekoliko jednostavnih rečenica, poput nekoga genijalnog forenzičara, rekonstruira cijeli jezik, njegov sustav, leksik i sintaksu. Već su mu se tog, 24. prosinca 1991, u boeingu Adria Airwaysa na letu za Frankfurt, a zatim, istoga dana, u jumbo jetu Lufthanse za Toronto, rastvorila četiri strana jezika.

Od dvojice šutljivih poljskih svećenika, od kojih se jedan panično plašio visine, letenja i zatvorenog prostora, a drugi

ga je tješio s homoerotskom pomnjom isprobadanog svetog Sebastijana, Babukić je, u sat i deset minuta leta prema Frankfurtu, naučio poljski. Zbog te dvojice i danas u njegovome poljskom čuje se ponešto od novozavjetnoga mesijanskog ushita i evanđeoske višeznačnosti, a njegov poljski svaki put izazove i stanovito erotsko uzbuđenje u mladića i dječaka pri izlasku iz adolescentske dobi.

Engleski je naučio, u svoj njegovoj frazeološkoj raskoši, od irskoga poslovnog čovjeka, ustvari notorne pijanice, koji je poskrivečki od zrakoplovnog osoblja još prije slijetanja u Reykjavik, gdje je jumbo jet dotočio gorivo, popio litru ruske votke i tako se razbrbljao da ga sve do Toronta nisu uspjeli smiriti i ušutkati. Zahvaljujući tom Ircu, Babukićev je engleski pun neologizama, novih i upravo izmišljenih riječi i fraza, pijane sintakse i višekilometarskih šašavih i klaunovskih rečenica, koje čas djeluju jako učeno, čas ga prikazuju kao cirkusanta, letača na trapezu pod kojim nema mreže, i prijeti mu opasnost da padne i slomi vrat. Engleski on govori kao da to i nije engleski, kao da sasvim i ne zna taj jezik, ili ga predobro zna.

Po prilici, on engleski govori onako kako Salman Rushdie piše, pa nije neobično ni da mu je Rushdie jedan od najdražih pisaca, a scena slobodnog pada iz *Sotonskih stihova* ne samo da mu je omiljena, nego zbog nje umalo što ga nisu likvidirala dvojica iranskih čuvara revolucije kada je na aerodromu u Teheranu, dok je čekao nastavak leta prema Buhari, živo pripovijedao kako Gibreel Farishta i Saladin Chamcha padaju iz razrezane avionske utrobe i fantastično se zabavljaju na račun čovječanstva, zrakoplovnih kompanija i gospodina Boga.

No, kada su ga ta dvojica zgrabila ispod pazuha, s namjerom da ga odnesu u aerodromski zahod i tamo mu prerežu vrat, on je počeo zapomagati na farsiju, pa na onom najprofinjenijem kuranskom arapskom, koji je naučio slušajući jednoga mladog hafiza, u Bosni, na Ajvatovici, koji je kuranske sure izgovarao nemajući pojma što koja riječ znači, pa su ga čuvari revolucije ispustili iz ruku, fascinirani, ali i uplašeni da nisu možda deranžirali, to jest uznemirili, ili razjarili, nekoga Poslanikova rođaka.

Ukazanje trećega jezika doživio je čim su uzletjeli s rej-kjavičkog aerodroma, kada se sedmogodišnja djevojčica po imenu Sarah ispovalačala po krilu svoje tetke Ruth Ovadia.

– Gospode, dijete moje, pa ti si bolesna! – izgovorila je gospođa Ovadia na savršenom ivritu.

– Nisam, teta, nisam bolesna. Samo mi je muka – odgovorila je djevojčica, a Babukiću se već rastvorila drevna i vrlo komplicirana hebrejska jezična struktura.

Na čas se tad bio uplašio: da nije moždani udar, ili možda neoperabilni tumor pri dnu moždanog debla, ili nešto treće jednako smrtonosno? Ili je, možda, to znak da Bog postoji, pa sam ga na dvadeset tisuća stopa iznad mora spoznao u hebrejskome jeziku? Ovo s Bogom ga je uplašilo više od moždanog udara i tumora (ipak je Babukić armijsko lice, makar i civilno).

Ali pola sata kasnije već se bio sasvim smirio, jer je čuo dvojicu Bugara, službenika Ministarstva poljoprivrede, koji putuju u Kanadu na svjetski kongres uzgajivača paprika i paradajza – ili nešto tomu slično – i upravo razmatraju mogućnost kako da u Torontu pronađu jeftiniji smještaj, recimo kakav studentski hostel, a da ostatak novca za put, dobivenog u Ministarstvu, zadrže za sebe.

Već sljedećega trenutka Babukić je govorio savršenim bugarskim, s jakim plovdivskim naglaskom. Od njegova bugarskog, istina, glavom će bez obzira pobjeći neki baletani iz Sofije, koje će, nekoliko godina kasnije, sresti na aerodromu u Sankt Peterburgu, ali će, drugom prigodom, šarmirati pjevačicu golemih grudi, utegnutu u kožnati korset, negdje u nekoj balkanskoj kafančugi u Istočnoj Njemačkoj, i ona će ga, isključivo iz filološko-lingvističkih razloga, odvući u zahod s čučavcem, gdje će joj Babukić, zabavljenoj donjim predjelima njegove pojavnosti, recitirati Goetheova *Fausta* u svome, upravo improviziranom, prijevodu na bugarski...

Ali zaustavimo se na četiri strana jezika koja je Babukić naučio toga prvog dana svoje emigracije, jer bi nam pripovijest o preostala četrdeset četiri živa i tri mrtva jezika, koje je zatim upio, oduzela previše vremena, a i mogli bismo Babukića u tom pripovijedanju zaboraviti tamo gdje smo ga ostavili – u međunarodnom tranzitu zagrebačke zračne luke – što bi bilo fatalno za njegovu sudbinu. Osim što se ništa ne bi saznalo o posljednjim tjednima i danima njegova života u Zagrebu, niti bi se naslutili, ako se već ne mogu sigurno znati, razlozi (veoma, veoma snažni i duboki razlozi) njegova bijega iz Zagreba, nego bismo mogli izazvati i nesagledivu štetu i skandal, ostavivši ga u zagrebačkoj zračnoj luci. Tko bi tamo Babukića hranio i uzdržavao, tko bi, i kako, objasnio hrvatskoj javnosti, državnoj televiziji i svim nacionalnim tabloidima što taj neobični čovjek, svjetski aerodromski selebriti, tako dugo radi u zagrebačkoj zračnoj luci? Zamislimo samo kako bi bilo da ga na Plesu ostavimo mjesec, dva, ili nekoliko godina...

Zato odmah pogledajmo što je s njim, da bismo još neko vrijeme bez njega mogli nastaviti priču: eno ga, sjedi uza

staklenu stijenu, s pogledom na aerodromsku pistu, trese se i gleda van. Ostali putnici ga nimalo ne zanimaju. A vani je počela padati kiša, koja bi se, s obzirom na doba godine, uskoro mogla pretvoriti u snijeg.

Babukić se sjeća kako je otišao iz Zagreba.

Na televizijama su se tih mjeseci izmjenjivala dva lica, lice Stovraga i lice Spasitelja. Sijevali su danonoćno, kao svjetla nekog stroboskopa, ta dvojica, što bi vrlo brzo razjarilo svakoga tko bi u ekran gledao. I naravno, svi bi se, u svom bijesu, i u strahu koji se rađa iz svakoga kolektivnog bijesa, opredjeljivali za Spasitelja, osim onih koje je, avaj, zadesila ta nevolja da nisu Spasiteljeve vjere i nacije.

A Spasitelj je po tom pitanju bio vrlo zaguljen. Naprosto, nije podnosio druge. Naročito nije podnosio one koji su Stovragove vjere i nacije. Osim svoje dvojice unuka, koji su napola bili jedno, napola drugo. Do pojasa anđeli, iznad pojasa luciferi. Ili obrnuto. Takve je svoje unuke Spasitelj naprosto obožavao.

A Babukić?

On je, čujete ga kako samo izgovara *milo mi je, Babukić*, rodom i podrijetlom Hrvat sa dna kace, takav rasni katolički pastuh da bi ga Spasitelj rado imao u svojoj ergeli, ali kvragu nek ide, kad je analitičar u Komandi Zagrebačke armijske oblasti! Stovragov sluga sa Spasiteljevim vjerodajnicama. Židov s nordijskim zapisom u deoksiribonukleinskoj kiselini. Krmak u prispodobi Jaganjca Božjeg... (Ili sami već, prema vlastitome hrvatskome iskustvu i većem spisateljskom talentu od našega, opišite Babukićevu nevolju s hrvatskim podrijetlom i jugoslavenskom armijskom analitikom.)

Ali možda bi se on i iz toga izvukao, da nije bilo nečega drugog, većeg i važnijeg: tajnice generala Živote Stevanovića

Ledenog, Marije Mace Gottwald. Ta dvadesetosmogodišnja rođena Zagrepčanka, kći poznatoga gastroenterologa Velebita Brace Ledinskog, udala se odmah nakon mature za svoga šulkolegu Pepija Gottwalda, jer je već bila s trbuhom do zuba, a stari Ledinski je bio izrazito neraspoložen prema kćerinom abortusu (bila je to 1981, malo nakon Titove smrti, kada je stari shvatio da je pobačaj zapravo čedoumorstvo). Pepi je u tumananju od Zvečke do Kavkaza Maci napravio još dvoje djece, da bi ubrzo zatim posustao sav njegov mladenački entuzijazam. Te, 1991. sjedio je pred televizorom, buljio u Stovraga i Spasitelja, ispijao pivo i, sve u svemu, čekao kako će se završiti ono što još nije bilo ni počelo. Dakle, rat. Ako pobijedi Stovrag, u ličnoj karti Pepiju će pisati Gotvald. Pobijedi li Spasitelj, pisat će Gottwald. To je, otprilike, bila Pepijeva perspektiva.

E, ali ne rekosmo odakle Maca Gottwald u kancelariji generala Ledenog.

Nakon prvih godina braka, kada joj je sve još i znalo biti zabavno, pa bi dijete ostavila dadilji, dok bi ona s Pepijem špartala od Zvečke do Kavkaza i od Kavkaza do Zvečke, i tako po cijeli dan, Macu je počela hvatati čamotinja. Stekla je mondene strahove, hvatali su je napadaji anksioznosti (osamdesetih se preko Atlantika pročulo da i to postoji i da je vrlo cool), da bi tek nakon plastičnih operacija nosa i podbratka (iako je bila mršavica, nosila je bogat, dolancovski podvaljak: naslijeđeno po lozi mame Rozalije Rozi Šimecki, udane Ledinski) shvatila da je izvor svih njezinih briga, strahova i problema pomisao da će s tim trotlom od svoga muža, u toj prašnjavoj staroj kući na Šalati, među secesijskim ogledalima, ispred Grundigovog televizora u boji, dočekati

starost, i da će je na koncu smrt zaskočiti iz novogodišnjeg televizijskog šou programa, odjevena u bijelo i srebrno, s jakim donjoaustrijskim naglaskom i sa šampanjskim čepom zabijenim u stražnjicu, koji će ispaliti čim odzvoni ponoć. Takvu Smrt Maca Gottwald definitivno nije željela. Kada je to shvatila, odjurila je tati da joj nađe posao.

On ju je prvo odgovarao: zašto bi radila ako ne mora, tolike bi žene, koje svakoga jutra ustaju u šest i idu na posao, bile sretne da su na njezinome mjestu, neka uživa u životu i odgaja djecu, neka svaki dan odlazi kod frizera, manikira nokte, neka ide u Graz i kupuje redom stvari po Neckermannovom katalogu, ali, zaboga, samo neka ne traži da je se zapošljava... Ali uzalud, Maca nije imala namjeru da popusti. U jednoj mu je svađi rekla da će radije biti noćna dama, prodavat će se po Gajevoj i u Pothodniku, ali neće sjediti doma i gledati tog idiota kako na prozorskoj dasci sunča jedno pa drugo stopalo dok čeka popodnevnu televizijsku reprizu emisija školskoga programa, koje je već sve redom odgledao jutros.

Starom Braci Ledinskom nije bilo nimalo lako da svojoj jedinici, svršenoj gimnazijalki, traži posao po Zagrebu. Najprije, nije to bio njegov niveau da hoda okolo, od vrata do vrata, i da moljaka. A nisu više bila ni ona vremena kada mu je bilo dovoljno da podigne telefonsku slušalicu, okrene dva broja, i stvar bi već bila sređena. Na sve strane je kriza, godine su 1986. i 1987, a njegova je generacija pred penzijom, mnogi su rezignirali, pasivizirali se, nije ih više ni za što briga. Došli su mladi lavovi, koji se drže skupa, guraju jedni za druge, i ne samo da ih nije briga za staroga doktora Ledinskog, nego pojma nemaju ni tko je on.

I kako da bilo kome dođe i kaže: znate, moja kći, obiteljska mezimica, svršena gimnazijalka, vrlodobra učenica, primjernog vladanja, udana žena, majka troje djece, neko bi fino zaposlenje, ako ikako može?

Na sto je muka bio Ledinski, a onda je, kako to u životu često biva, rješenje došlo samo od sebe.

U ordinaciju mu je jednoga petka, malo pred kraj dežurstva, ušao sav snebljiv i pomalo uplašen general-potpukovnik Života Stevanović Ledeni. Doktor nikada nije htio reći ni riječi o tome na kakve se tegobe general žalio. Samo bi se smijuljio i branio se da ga na šutnju obavezuje Hipokratova zakletva. Pacijent ima pravo na privatnost, a ničega privatnijeg u ljudskome životu nema od bolesti. Bolest je privatna, a zdravlje je javno. Privatnija je još samo smrt.

Mudrovao je tako Braco Ledinski, pomalo i uživajući u svojoj tajni, koja je tih mjeseci, dok je na sve strane bujala nacionalna samosvijest, a s njom i prezir prema federalnoj armiji, raspirivala kolektivnu fantaziju, pa je pola grada maštalo o tome kakav je gastroenterološki problem u generala Ledenog. Fantaziralo se o stanju njegove utrobe, pa su oni manje maštoviti, karijerni nacionalisti i disidenti iz 1971, strogo i sladostrasno zaključivali kako general ima rak debelog crijeva. Još radikalnijima, poput umirovljenog generala i strastvenog povjesnika Tuđmana, žurilo se s njegovom smrću, pa su mu dijagnosticirali rak gušterače. Ali većina još uvijek emocionalno dezangажiranog svijeta, koji se, kako to u svakoj varošici ili čaršiji biva, tuđim boleštinama bavi da bi se imalo o čemu razgovarati za jutarnjom kavom ili na popodnevnoj partiji domina, a ne da bi nekome željeli što bržu i bolniju smrt, davala je oduška onoj razigranoj,

gotovo djetinjoj fantaziji, koja je Zagreb oduvijek činila šarmantnom provincijskom depadansom Beča i raskošnim predvorjem Balkana. Ispunjen vedrinom, lakih misli i gotovo baletnih gesta, svojim fino izmanikiranim prstima taj svijet je prebirao po crijevima srpskoga đenerala Ledenog, i poput Alise u zemlji čudesa među tim ljudskim tripicama, u toj svakodnevno podgrijavanoj škembe čorbi, u tim vlaškim filekima na kiselo (kako se izrazio još jedan degradirani generalov kolega), nalazili su i bijeloga zeca, i crvenu okatu ružu (rascvalu kao neki gadan karcinom), i odred vojnika načinjenih od igraćih karata, i cjelokupnu hrvatsko-srpsku povijest, u svoj njezinoj demoničnoj i tragikomičnoj epskoj protežnosti. Kada bi se sasvim razmotala crijeva generala Ledenog, u njima bi se doista vidjelo sve. A malo-pomalo je već dolazilo vrijeme, koje Babukić neće doživjeti, jer će tada već biti po bjelosvjetskim avionima i zračnim lukama, kada će balkanski narodi ponovo jedni drugima proricati budućnost iz prosutih ljudskih crijeva.

Ali ne pretjerujmo s ozbiljnošću, jer pripovijesti o vjetrogonji Babukiću i njegovim avanturama nipošto nisu ozbiljne, pa zabilježimo i to kakvu je bolestinu, kakvu gastroenterološku, a ustvari proktološku smetnju naš svijet razotkrio iza zatvorenih vrata ordinacije Brace Ledinskog.

General Života Stevanović Ledeni imao je zapuštene hemeroide. Auspuh mu je bio nalik bujnoj i bogatoj cvjetači. Bracek se zaprepastio kada je to vidio. Fuj, fuj, fuj! Zbog čega bi inače tako tajio dijagnozu?

A tko zna, možda se doista i radilo samo o hemeroidima? Čovjek je, pa čak i general, čak i kada ga zovu Ledeni, osjetljiv na stanje svoga tijela. Rijetki su oni koji se srame

zbog onoga što misle, govore ili čine drugim ljudima. Takve obično zovemo budalama. Mi ostali sramimo se hemeroida, pokvarenih zuba, lošeg zadaha, opuštene trbušine, bruha, mokraćne kiseline u koljenima, psorijaze, neprokrvljenog pimpeka, modrih, raspucalih kapilara, ćelavosti i prhuti, a ne zato što smo, na primjer, nekome dječarcu autom zgazili psa, i pesek sad umire u neutješnom dječjem krilu. Tom smo malcu, je li tako, načinili doživotan duševni kvar, ali zar bismo se toga trebali sramiti? A glad u svijetu? A muke i patnje našega naroda? A krv, znoj i suze? I pored svega toga da se sramimo jer smo autom zgazili nečije pseto? Eh, da, dragi moji, ali hemeroidi i frontalni karijes na gornjoj dvojci su nešto posve drugo...

Ali dosta je bilo moralke, ako tako nastavimo, Babukić će nam skapati u tranzitu zagrebačke zračne luke!

Nego, vratimo se mi fatalnoj Maci Gottwald i njezinome za-brinutom tateku, slavnome doktoru Braci Ledinskom. Nakon što je opravio generalov kvar, propisao mu terapiju i spasio ga od neke tjelesne sramote, Braco je sačekao da Ledenoga uhvati histerični napadaj zahvalnosti, tako karakterističan za sve balkanske pacijente, kada svojim spasiteljima nude sve blago koje imaju, dušu im nude, kao da su im ovi u medicinskim ordinacijama sredili i obezbijedili život vječni, a ne samo kratku i, uostalom, prilično nesigurnu odgodu skore smrti.

Čim je doktor spomenuo da Maca traži posao, general ju je već zaposlio kao svoju ličnu tajnicu. Sutradan ju je upoznao, *drugarice Marija, ovo je vaša kancelarija, ovo je, da tako kažem, vaše radno mesto, u ova teška vremena kada nam je vaš angažman dragocen za spas Jugoslavije, zajednice naših zbratimljenih*

naroda i narodnosti, petljao je Ledeni, i najednom se počeo rastapati i curiti, poput sladoleda iz automata u neko vrelo srpanjsko popodne, jer su se u njegovome srcu i u glavi susrela dva različita osjećaja i nagona. Ta mlada zagrebačka dama, pristojna, delikatna i fina, utjelovljenje je njegove vječne zahvalnosti doktoru Ledinskom. Skidat će joj zvijezde s neba, ako bude tražila, i bit će sluga vjerni svojoj sekretarici. Ali, u isto vrijeme, Ledeni je vidio i ono drugo: svu svjetsku raskoš Marijinih grudi, velikih i tako okruglih, kao dvije lopte što samo čekaju da ih ugrabi kružni napadač Metaloplastike iz Šapca i nezadrživim ih šutom uputi prema protivničkom голу. Jednu pa drugu. Onda ta Marijina guza, malena, diskretna, po mjeri i skladu njezina finoga, zagrebačkog i hrvatskog roda. Ah, kakva je ona samo suprotnost u odnosu na sve one srbijanske, šumadijske, vranjanske guzičetine, uz koje je stasavao generalov libido!

Macu Gottwald on će do kraja zvati Marija i mrgodit će se kada čuje da je netko zove po tom, iz njegove perspektive, pičkastom, degradirajućem nadimku. Kakva Maca, mace se množe po februarskim podrumima, macama se zovu zastavničke snahe i zaove, a ovo je, majka mu stara, Marija, glavom i grûdom! U njoj se, u Mariji, lomio njegov odnos prema Hrvatima kao narodu. Prezirao ih je, gledao na njih sa svojih ratničkih, srpskih i solunaških visina, kao svijet koji je vazda spreman na izdaju i izdat će oni Jugoslaviju, samo ako im bude pružena prilika. A s druge strane, silno mu je, njemu Ledenom, imponirala ta njihova finoća i ugladenost, mjera u svemu, pa i u veličini ženske stražnjice, te dojam koji ga nije napuštao otkako je davnih pedesetih, kao mladi poručnik, prvi put, službeno, putovao u Zagreb: Hrvati su u

odnosu na Srbe narod s unapređenjem. Marksistički rečeno: Hrvati su uvijek na višem stadiju razvoja od Srba, pa možda zato čovjeku i idu toliko na živce.

Javno govoreći: Života Stevanović Ledeni prezirao je ljude koji su na očigled bili Hrvati, i pred njima se uvijek trudio da na očigled bude Srbin.

Ali posve intimno, navečer, kada bi legao u postelju i zatvorio oči: Hrvati su bili njegova žudnja, čežnja i mala ljudska slabost. Kada bi, tako pred spavanje, razmišljao o svo- me malom unuku Goranu, rođenom 1. januara 1989, kada bi zamišljao u kakvom će svijetu Goran živjeti, što će raditi, čime će se zanimati, za koga će navijati 2011, kada mu budu dvadeset i dvije, ili gdje će biti 2044, kada bude njegovih godina, Ledeni je svoga unučića vidio kao nekoga tko radi, živi i ponaša se kao Hrvat.

Tako je, rastrgan između privlačnosti i zahvalnosti, između udivljenja i prezira, erosa i thanatosa, general Ledeni pazio i tetošio Macu Gottwald. Nikada je nije dodirnuo, nikada joj nije postavljao privatna pitanja, osim *kako je drug Braco, molim vas, mnogo mi ga pozdravite*, ali je pazio, dobro je pazio, da cjelokupni oficirski zbor, sav taj niže činovani i nedostojni svijet njegovih zemljaka, bude što dalje od drugarice Marije, premda se na njoj sve manje primjećivalo da je udana i da je kod kuće, na Šalati, čekaju muž i troje djece. I svi oni su nekim svojim tajnim muškim čulom osjećali da bi Ledeni svojim rukama zadavio svakoga tko bi ugrabio loptu, jednu ili drugu, pa snažno i nezadrživo, s devet ili deset metara, zamahnuo prema protivničkom голу.

Tako je bilo sve dok se u generalovoj kancelariji nije pojavio analitičar Babukić.

Prosijed, mlađi čovjek, posvršavao visoke škole, pročitao važne knjige, rođeni analitik, a Hrvat.

– General Stevanović! – suho mu se predstavio i pružio ruku.

– Milo mi je, Babukić!

Ledenoga je iznenadio Babukićev čelični stisak. A Babukića više ništa nije moglo iznenaditi nakon što se u prolaznoj kancelariji sreo s generalovom tajnicom. Sreo je i na licu mjesta se zaljubio. Tako bi se to kazalo u nekoj narodnoj priči, u književnome djelu ili u ćoćorenju uz prezaslađenu tursku kavu, ali ako ćemo istinu, nije se Babukić u hipu zaljubio u sekretaricu Macu, nego je poželio, čim je procvrkutala riječ-dvije, i ustala od stola da ga uvede generalu, da je povali na tom istom stolu, bez riječi objašnjenja, i na taj, brutalno iskreni način pokaže koliko je oduševljen poznanstvom. Ali ne, Babukić nikada nije bio nasilan tip: osjećao je, i taj osjećaj je bio savršeno tačan, da Maca Gottwald ne bi imala ništa protiv da se tako, bez previše riječi, na licu mjesta produbi njihovo poznanstvo.

Ledenome, naravno, nije promaknulo da njegov analitičar pokazuje interes za Mariju. U početku mu je to smetalo, dok god je u njemu vidio vlastitog suparnika, ili dok god je u Babukiću nalazio nešto s čime bi se mogao identificirati i što bi prepoznavao kao vlastiti nagon ili strast, ali kada je shvatio da u njemu nema ničega ljudskog, ili da mu nije ničim sličan, prema toj je stvari postao ravnodušan, ili je na nju gledao sa simpatijama, kao da Babukić i nije živ čovjek, nego je književni lik, avet, duh, ili James Stewart, omiljeni glumac iz generalove mladosti.

Osim toga, kad bolje razmisli: Babukić mu je činio dobro djelo. Iskupljivao je njegove bludne misli, spašavao ga od

grijeha koji je, na Balkanu, valjda, i najteži od svih grijeha, od nezahvalnosti prema doktoru i medicinskim službama. Svašta si je Ledeni u životu mogao dopustiti, i svašta će si tek dopustiti nakon što, uvrijeđen hrvatskim negostoprimstvom, zajedno s cijelom armijskom oblasti ode u Bosnu. Naređivat će da se mali, do tada bezimni gradići sravine sa zemljom, palit će sela, strijeljati zarobljenike, rušiti katoličke crkve i džamije, predvodit će ordiju djecoubojica i silovatelja, ali jedno on nikada ne bi mogao učiniti: pokazati nezahvalnost prema doktoru. Od užasa nam nije lako u njegovo ime to ni izgovoriti: obeščastiti dijete doktorovo, makar i jednim slučajnim dodirrom ruke u prolazu.

– Čuvaj se, dete milo moje – reći će joj kada se posljednji put budu sreli u Hotelu I, nakon sretno dovršenih pregovora o odlasku JNA iz Zagreba – čuvaj se, anđele! – reći će još, uzaludno se trudeći da smisli nešto što bi Marija zapamtila za cijeli život. I izmicat će se, da je slučajno ne dodirne, bježeći od njezinoga pokušaja da ga na rastanku zagrlji, bježeći od vlastitih bludnih misli kao kakav monah, nevin i čist, pred ljudima i pred Bogom.

Tada će, u tu mračnu i ledenu zimu 1991, Marija već četvrti mjesec biti noseća s Babukićem. Tata o tome, naravno, neće ništa znati. Neće joj biti teško da od njega sakrije i svoju vezu s armijskim analitičarem, i to da nosi njegovo dijete, a od Pepija Gottwalda nije trebala ništa ni sakrivati. On je i dalje hipnotizirano zurio u televizijski ekran i čekao tko će u ovome ratu pobijediti, a nju ne samo da više nije primjećivao, nego bi mu vjerojatno bilo svejedno i da mu je netko rekao kako mu se žena kurva sa *srbočetničkim vojnim analitičarom, izdajnikom hrvatskoga roda i poroda*. Što se Pepija

tiče, ne bi on imao ništa protiv ni kad bi Maca Babukića dovela doma, ni kada bi mu se Babukić uselio u vilu. Samo pod uvjetom da je nepušač. Pepi je bio alergičan na duhan i na duhanski dim.

Ne znamo kako se dogodilo da Marija zanese. U onih desetak divljih ljubavnih okršaja u Komandi armijske oblasti, na stolu Macine kancelarije, u sobi Hotela Dubrovnik, u koji su se tajno uvukli u vrijeme jedne od čestih zračnih uzbuna, u skladištu municije Kasarne Maršal Tito, Babukić je rabio Durex prezervative, premda je Maca redovito pila antibebi pilule. To se dijete, dakle, provuklo kroz iglene uši i kroz gumu, pa kroz hormonalne bure i oluje, i krenulo rasti u Marijinu trbuhu.

Odmah je, već sljedećega tjedna, za njega znala. Nisu joj trebale trakice iz apoteke, nije joj trebao izostanak mjesečnice. Uostalom, naredna dva mjeseca nije ni izostala, nego je, kao u nekoj bajci, sakrivala jedno neželjeno dijete. Ali od majke ga nije mogla sakriti. Ili dijete, barem s jedne strane, nije bilo neželjeno. Premda je sve bilo nenormalno i ludo, na televizijskim je ekranima divljao rat, po Novome Zagrebu su lijepljene smrtovnice nećijih sinova, što izgiboše po Slavoniji u obrani domovine, bujao je strah u ljudima, koji se, ubrzo zatim, pretvarao u mržnju, i mijenjale su se tako preko noći stvari koje smo prethodno smatrali vječnima, braća su postala razbraća i tisućljetni neprijatelji, a u ime toga novostečenog neprijateljstva negdje u sljemenskim je šumama ubijena dvanaestogodišnja djevojčica, zajedno s tatom i mamom, čime je stavljena tačka na cijelu jednu povijest, i premda je, rekosmo već na početku ove duge rečenice, nenormalan i lud postao svijet u kojem su se do jučer rađala

djeca, Maca se radovala životu koji je u njoj rastao. Iznutra ju je obasjao, i nije ju bilo briga za okolnosti.

Njezina kancelarija je još neko vrijeme visjela u zraku, tamo gore iznad zaraćenih naroda, između Srba i Hrvata, a zatim je tresnula o zemlju, i došao je čas kada se svaki čovjek morao izjasniti, tko je, što je i na čijoj je strani. Marija bi, možda, i izabrala neku stranu, da nije bila noseća. Ovako je rat nimalo nije zanimao, niti su je zanimale fizikalne zakonitosti zaraćenog svijeta, po kojima se ne može istovremeno biti i s jedne i s druge strane fronte. Premda svemu tome bila je jednako ravnodušna kao i prema Pepiju Gottwaldu i troje djece koje je imala s njim.

Majka koja je ravnodušna prema svojoj djeci? Postoji li to? Maca Gottwald nije se bavila takvim pitanjima, nije ju zanimalo, nije čitala ljubavne romane, a ni ozbiljne knjige. Ništa nije čitala. Nakon mature odmarala je oči od čitanja. I bilo joj je toliko svejedno za to troje svojih i Pepijevih klinaca, doktorskih unuka, da, evo, nismo ni saznali kojeg su spola djeca i kako se redom zovu.

Ali to dijete bilo je nešto posve drugo.

- Trudna sam! – rekla je Babukiću u Gradskoj kavani.
- Znači, čekate četvrto.
- Dijete nije Pepijevo.
- Kako nije? – čudio se Babukić.

Rekla mu je da su sad na početku. I ona i on. Rekla mu je da se katkad tako dogodi da čovjek bude na početku. Rekla mu je da ničega prije nije bilo i da nikoga prije nije bilo. Nikoga nema. Samo njih dvoje, sami, kao otočić u južnome moru.

Čudio se što joj je, zašto se tako raspjevala, nije ju takvu upoznao... A onda se bolje zagledao, i u času je shvatio da to

pred njim, s druge strane stola, to što pije čaj od kamilice, to što se treska od neke zimice, premda je toplo, baš je toplo, to više nije Maca Gottwald. Suznih očiju, raskvašena i mekana poput zemičke u barici vode, bila mu je tako ganutljivo neprivlačna.

– Ali znaš – uozbiljila se – ako ti tako hoćeš, ja ću abortirati.

– Odlično, imam jednog povjerljivog ginekologa. Naprosto je fantastičan!

Izgovorio je Babukić, premda u životu nije upoznao nijednog ginekologa i nije, zapravo, znao što bi trebalo značiti to – fantastičan. Fantastičan opis smrti: zna se, to je *Vergilijeva smrt* Hermana Brocha. Fantastična glazba: Thomas Mann, *Doktor Faustus*. Fantastičan gnjev: *Mustafa Madžar* Ive Andrića. Svijet je pun gada, krštenog i nekrštenog. Fantastična Jugoslavija: *Zastave* Miroslava Krleže. Ali što bi bio, kako bi trebao izgledati, kako se ponašati i čime bi se, ustvari, trebao baviti fantastični ginekolog, o tome Babukić nije imao pojma. Ni u vojnoj analitici, ni u svjetskoj i domaćoj književnosti nije bilo ni slutnje o tome što je fantastični ginekolog.

– Abić! – izgovorio je, napokon, Babukić.

– Kaj, abić? – pitala je Maca.

Lice joj je naglo oteklo, kao da joj se pojavila alergija na sve te mrtve cvjetice kamilice, na sve te oprasene kamiličine tučke, čije su se nerođene duše rastapale u vreloj vodi i širile miris po Gradskoj kavani, u kojoj se za svim drugim stolovima tog dana razgovaralo samo o ratu, stradanju i smrti.

– Znaš, on je tako fantastičan ginekolog da se njemu ne ide na abortus, nego na abić!

– Zbilja! – Maca se tužno osmjehnula.

– Da, draga, moraš mi to vjerovati.